

GENIUS LOCI

Plaatselijke kunstenaar, kosmopolitisch verhaal. De Onze-Lieve-Vrouwekerk van Nieuwpoort herbergt een schilderij dat de tegenstelling tussen lokaal en globaal op de spits drijft

Vlaamse
Meesters
in Situ

SCHILDER VAN DE CONTRAREFORMATIE De schilder Vigor Boucquet bleef heel zijn leven in zijn geboortestad Veurne wonen. In 1671 schilderde hij *Het oordeel van Cambyses*, een episode uit het leven van een wrede Perzische koning die regeerde van 529 tot 522 voor Christus. Die episode stond opgetekend in het boek van de eerste Europese historicus, Herodotus (vijfde eeuw v. C.). Via de Romeinse overheersing bleef het verhaal bekend in het Westen en inspireerde het vanaf de middeleeuwen heel wat christelijke juristen om een schilderij met dit thema te bestellen voor plaatsen waar recht werd gesproken. De wetten van Meden en Perzen zijn niet voor niets spreekwoordelijk. Cambyses II was een Perziër en hij zag doortastend toe op de toepassing van de wet in zijn rijk. Uiteindelijk inspireerde hij ook de rechters van Nieuwpoort.

Vigor Boucquet (Veurne, 1618/19 - aldaar, 1677) was de zoon van de schilder Marcus en kreeg zijn opleiding van zijn vader. Hij schilderde voor tal van kerken en kloosters in de Westhoek en hij verdiende daar goed zijn brood mee. Je vindt zijn schilderijen in Veurne, Ieper, Lo, Houtem, Izenberge, Vlamertinge en Alveringen. Zoals wel meer zeventiende-eeuwse schilders muntte hij uit in ietwat wrange portretkunst. Zijn mooiste schilderij is het portret dat hij maakte van een Spaanse vaandeldrager, dat in het Louvre te zien is bij een aantal werken van Antoon van Dyck. Boucquet was lid van de exclusieve Sint-Sebastiaansgilde van Veurne en maakte deel uit van de jansenistisch geïnspireerde Sodaliteit van de Gekruisigde Zaligmaker. Op en top een schilder van de Contrareformatie in de Habsburgse Nederlanden. In tegenstelling tot vele collega's (Rubens, Van Dyck, Van Loon) voelde hij niet de behoefte om naar Italië te reizen en daar de kunst van de oudheid, van de renaissance en van zijn eigen tijd te bestuderen. Waarschijnlijk analyseerde hij buitenlandse kunst via prenten.

DISCRETE GRUWEL Voor zijn monumentale (3 op 4,5 meter) *Cambyses* hoefde Boucquet de voorbeelden niet ver te zoeken. In het stadhuis van Brugge hing een vermaard schilderij met hetzelfde thema, van de hand van de Vlaamse primitief Gerard David. Het tweeluik uit 1498 verbeeldt op een ijzingwekkende manier hoe de rechter Sisamnes, be-

De Onze-Lieve-Vrouwekerk in Nieuwpoort

FOTO: SASKIA VANDERSTICHELE

Vigor Boucquet, *Het oordeel van Cambyses*, 1671, olieverf op doek, 300 x 450 cm
Onze-Lieve-Vrouwekerk, Nieuwpoort
FOTO: SASKIA VANDERSTICHELE

Gerard David, *Het oordeel van Cambyses* (rechterluik),
1498, olieverf op paneel, 182 x 159 cm
GROENINGEMUSEUM, BRUGGE

trapt op corruptie, levend gevild wordt op bevel van koning Cambyses. Met het fileermes tussen de tanden geklemd trekt een beul de losgesneden huid van Sisamnes' bloederige been. Vervolgens wordt Sisamnes' huid gedrapeerd over de rechterstoel waarin zijn zoon Otanes plaatsneemt om voortaan recht te spreken. De gruwelstoel moet Otanes voor altijd herinneren aan de straf voor corruptie. Victor Boucquet bracht het verhaal discreter in beeld. Centraal in de voorstelling, fel belicht en in een stralend blauw gewaad, staat Cambyses, die met zijn scepter de jonge Otanes de weg wijst naar de stoel. Een hoveling achter hem somt de misdrijven van Sisamnes op, tellend op zijn vingers. Over de stoel hangt de afgestroopte huid van de gecorrumpeerde rechter. Zijn gelaatstrekken zijn nog te onderscheiden. Door de boog links is als in een flashback een

schavot met de terechtstelling van Sisamnes te zien. Uiterst links staat het standbeeld van Vrouwe Justitia met haar bekende attributen weegschaal, blinddoek en zwaard.

Dit onaangename verhaal moest rechters herinneren aan de waardigheid van hun ambt. Die waardigheid mochten ze niet beschamen, want dan stortte het maatschappelijke bestel in elkaar. Herodotus beschreef dit al: “De koninklijke rechters zijn een uitgelezen groep mannen bij de Perzen, die hun functie uitoefenen tot aan hun dood of totdat ze betrappt worden op een onrechtvaardigheid. Dat is de enige beperking van hun ambt. Ze beoordelen rechtszaken van de Perzen en interpreteren de voorouderlijke wetten, en alles wordt aan hun oordeel overgelaten.” (Herodotus, *Historien*, 3, 31) Indien een rechter van dit opperste gerechtshof zich liet omkopen zoals Sisamnes, dan ondermijnde dat het vertrouwen en het sociale weefsel. En wat gold in Perzië, gold evengoed in Brugge en Nieuwpoort.

EEN VONNISSTUK? Het is mogelijk dat dit schilderij zelf het resultaat was van een gerechtelijk vonnis. In het Nieuwpoortse stadsarchief is wel een betaling teruggevonden van de omlijsting, maar niet van het schilderij zelf. Boucquets doek zou een zogenaamd vonnisstuk kunnen zijn: een kunstwerk dat bekostigd werd door een veroordeelde in een rechtszaak, bij wijze van geldboete. In het Nieuwpoortse stadhuis hing sinds 1578 al een ander vonnisstuk, het schilderij *Esther voor Ahasverus* van (Pseudo-)Karel van Ieper. Het is betaald door een zekere Cornelis Goeman, die veroordeeld was voor poging tot doodslag. Dit werk is in 1922 overgebracht naar het nieuwe stadhuis, waar het nog steeds de inkomhal siert. Boucquets doek is in de twintigste eeuw wegens plaatsgebrek overgebracht naar de Onze-Lieve-Vrouwekerk en in 1992 gerestaureerd.

Victor Boucquet was geen eersterangskunstenaar, lijkt het. Zijn anatomische weergave van personages is soms niet correct en veel gezichten van personages lijken sterk op elkaar. De kleuren stralen wel. Rondwandelen in de neogotische Onze-Lieve-Vrouwekerk van Nieuwpoort denk je dat je in een provinciaal gebouw stuit op een provinciaal schilderij. Maar net zoals de lokale meester Boucquet een verhaal uit het Verre Oosten kon verbeelden, getuigt de kerk van internationale gebeurtenissen: de verwoestingen op het slagveld van Europa, zowel in de Eerste als tijdens de Tweede Wereldoorlog. Als je nadenkt over die *genius loci*, de geest van de plaats, dan opent de geschiedenis wijd haar deuren.

—
LEEN HUET

Vigor Boucquet, *Een vaandeldraager*, 1664, olieverf op doek, 184 x 112 cm
MUSÉE DU LOUVRE, PARIJS

© RMN-GRAND PALAIS (MUSÉE DU LOUVRE) / RENÉ-GABRIEL OJÉDA

INFO ONZE-LIEVE-VROUWEKERK, NIEUWPOORT – Open: van 1 april t.e.m. 31 oktober, elke dag van 8.30 tot 19.00 uur; van 1 november t.e.m. 31 maart, elke dag van 8.30 tot 18.00 uur

BEKNOPTTE BIBLIOGRAFIE

- L. De Keukelaere, *Vigor Boucquet (1618/19-1677). Monografie van een barokschilder uit de Westhoek*, 2 dln, (lic. verh.), Leuven, 1998.
- Herodotus, *The History*, vertaald door D. Grene, Chicago & Londen, 1987.
- G. Martin, *Cambyses aan de Vlaamse kust*, in *Pro memoria. Bronnen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden*, 2012, 1, p. 126-136.
- L. Vanheule, *Vigor Boucquet*, in *Bachten de Kupe*, 2, 1967, p. 44-56.